

Symposium toekomst voor dorpen de agenda voor vitale dorpsgemeenschappen

26 november 2010 – provinciehuis Overijssel

Gedeputeerde Piet Jansen leidde het symposium, dat door zo'n 160 mensen bezocht werd, in. De leefbaarheid van dorpen staat onder druk, constateerde hij. Dat vraagt om actie. Daarbij heeft de provincie niet de voornaamste rol, maar de vooral de dorpen. Kijk naar succesvolle dorpen als IJhorst en Hoonhorst. De sleutel tot hun succes is dat zij zelf signaleren hoe ze hun leefbaarheid kunnen verbeteren. "Om een topdorp te kunnen zijn moet je een DOEDORP zijn. Dorpen hebben een enorm potentieel van betrokken mensen. Kunst is dat aan te boren. Overheden kunnen daarbij een stimulerende rol hebben.

Vanuit IJhorst belichtte dorpsbewoner Bert van der Woude de situatie van IJhorst, op dit moment staand aan het begin van het proces om topdorp te worden. Aan de ene kant constateert IJhorst dat het voorzieningenniveau bedreigd wordt, bovendien trekken starters weg – daar tegenover staan enthousiaste, betrokken bewoners. IJhorst heeft een aantal wensen :

Het wil een aantrekkelijk dorp zijn voor bewoners en bezoekers en groeien. Thema's daarbij zijn: groei, natuur, economie, duurzaamheid, veiligheid en uitstraling. IJhorst heeft zich voorgenomen stap voor stap te werk te gaan en heeft een tip voor andere dorpen: laat je niet weerhouden door angst (waar moeten we beginnen, hoe gaan we dat doen, zal het allemaal wel lukken?), maar begin gewoon.

Hoonhorst is al langer bezig, heeft de status van 'topdorp' bereikt en zag de inspanningen onlangs beloond met een prijs uitgereikt door de provincie. Het dorp ontving de duurzaamheidsprijs van 1,5 miljoen euro. De aanpak van Hoonhorst werkt. Zo vertelde dorpsbewoner Evert Jan Hof, met 17 projecten op korte en lange termijn vanuit de vragen 'wat hebben we?' en 'wat willen we?' Drie thema's zijn daarbij leidend: Groen (bv werken met duurzame materialen en groene energie), gezond (bv het creëren van een gemeenschappelijke plek voor thuiswerkers) en gemeenschappelijk (het kulturhusconcept). Een vierde G komt in alle projecten terug: Gezellig.

Hoonhorst werkt met Toeval en Tactiek. Een voorbeeld van het eerste: wat heb je en wat komt er langs. Als het gaat om tactiek gaat het om zaken als het in kaart brengen van je netwerk en het onderhouden daarvan. Wie heeft welke contacten? Benut die! Het gaat er ook om gedegen en haalbare plannen te maken en alles zorgvuldig te communiceren. Een geolied lopende (project)administratie is ook van groot belang gebleken. Dankzij een goede administratie draaien o.a. een materiaal-o-teek en dienstenruilbank.

De uitsmijter van Hoonhorst is een tip voor alle aanwezigen, met name de dorpen die ook aan de slag willen: "Denk breed, handel concreet".

In sneltreinvaart nam Henk Aalderink, burgemeester van Bronckhorst en voorzitter van de P-10, vervolgens de aanwezigen mee in zijn gedachtegoed. Daarbij nam hij zich voor het woord 'krimp' niet te laten vallen. Nee, demografie biedt nieuwe kansen! Daling van het inwonertal, minder kinderen, vergrijzing: daar moet je op inspelen. Demografie en leefbaarheid hebben een sterke relatie. Duurzaamheid betekent ook inspelen op deze ontwikkelingen. Denk er als overheid daarom over na hoe je bv. een innovatieve economie kunt creëren, de mobiliteit kunt verbeteren, beter virtueel bereikbaar zijn zodat je als dorp vitaliseert. De P-10 heeft alvast het initiatief genomen tot een fonds voor plattelandsvernieuwing.

Belangrijk is ook de samenwerking met andere partijen. Laat je inspireren door anderen, binnen of buiten de landsgrenzen. Voor de overheid geldt: pak de toekomst van dorpen integraal aan, doe het niet alleen, laat ruimte voor bewoners. Bewoners geeft Henk Aalderink mee: "het gaat niet in de eerste plaats om woningen, de supermarkt, een school etc. Het gaat vooral om 'het plekje'. Leefbaarheid ontstaat als er een brede ontmoetingsplek is of komt in een dorp, een kern of een gebied."

Na de pauze geeft dagvoorzitter Sabine Uitslag het startsein voor het debat. Daaraan nemen deel: Hans Peter Benschop (directeur Trendbureau Overijssel); Douwe Prinsse (wethouder Hardenberg) en André Bus (dorpsbewoner Paasloo). De kick off was een vraag aan alle drie: Leefbaarheid is de basisopgave voor plattelandsgemeenten. Wat betekent dat voor jou? Voor Hans Peter Benschop is een leefbaar dorp een gemeenschap die adequaat reageert op ontwikkelingen, vanuit de eigen kracht. Douw Prinsse geeft aan dat je als overheid soms moet stimuleren, soms faciliteren, en dat vitaliteit het voorzieningen bepaalt (en niet andersom). Andre Bus sluit daarbij aan: "Laat bewoners het zélf doen. Geef ons de ruimte. Het samenzijn is belangrijk." Bart Jaspers Fajier, directeur Stimuland, voegt daar vanuit de zaal aan toe dat het vooral gaat om het gesprek tussen alle partijen die een rol hebben bij ontwikkelingen op het platteland. Wordt het gesprek tussen mensen en partijen onderling gevoerd, dan gaat het leven voor mensen. Communicatie is de sleutel.

Het debat verschuift naar de kwestie van bedrijvigheid. De stelling is dat een vitaal platteland niet toekan met een marginale bedrijvigheid. Hans Peter Benschop waarschuwt ervoor daarbij je daarbij niet alleen te richten op bedrijvigheid in de vorm van recreatie en toerisme (dit maakt per saldo maar 7 % uit van de totale bedrijvigheid op het Overijsselse platteland) maar te kijken naar de urgentie van ontwikkelingen. Die vragen om harde bedrijvigheid, bijvoorbeeld het faciliteren van nieuwe werken. Douwe Prinsse ziet in zijn gemeente op dit punt veel creativiteit en dynamiek vanuit ondermeer het VAB-beleid (Vrijkomende Agrarische Bebouwing (bv. kinderopvang in een boerderij, toename ZZP-ers). Zijn advies is deze ontwikkelingen ruimte te bieden in het bestemmingsplan, te gaan voor kwaliteit en rekening te houden bij bedrijvigheid met de schaalgrootte van de kern/het dorp.

Vanuit de zaal geeft Geesje Kuit, adviseur landelijk gebied aan dat zij in de praktijk veel nieuwe combinaties van functies ziet. Haar advies is rekening te houden met multifunctionele invullingen van gebouwen.

De stelling 'Leefbaarheid = ruimtelijke kwaliteit = uitstraling' roept vele reacties op. "Niks mis met de stelling", vindt Andre Bus, maar uiteindelijk gaat het om communiceren met elkaar. Dirk Baalman, directeur van Het Oversticht, gaat daarbij verder. "Sociale cohesie wordt mede bepaald door ruimtelijke kwaliteit. Maar daat moet je wel bij helpen. De hulptroupen van het Dorpsplanplus-traject zijn erop gericht ruimtelijke kwaliteit te definiëren. Belangrijk, want als je benoemt wat ruimtelijke kwaliteit voor jouw gemeenschap is, kun je zorgen dat het behouden en ontwikkeld wordt". Baalman roept op elkaar te helpen om scherp te krijgen waar het over hebt bij ruimtelijke kwaliteit.

Birgitte Keijzer, subsidiecoördinator voor vier Overijsselse gemeenten vindt dat sociale cohesie vooral begint bij de mens en bij de opvoeding. "Dat is de basis voor vitaliteit". De vraag moet vervolgens volgens haar zijn, hoe je dat vasthoudt. Daarop reageert Karola Schreuder, één van de projectleiders van Dorpsplanplus dat haar ervaring is dat sociale cohesie juist wordt gezocht door dorpen via ruimtelijke kwaliteit, bijvoorbeeld als het gaat om de inrichting van het dorp. "Toch", geeft mevrouw Kingma, dorpsbewoonster Hoonhorst aan: "het gaat om de mensen". Een kritische noot komt van Jeanette Schuddeboom, wethouder in Losse, die zich afvraagt waarom bij een symposium over vitaal platteland – dit houdt toch alle bewoners in – vooral blanke heren het podium bevolken.

De stelling meer samenleving, minder overheid, leidt tot gedeelde meningen. Andre Bus constateert dat mensen zich vooral organiseren als er dingen wegvallen. Zijn advies aan de overheid is de goed lopende dingen op te schalen; Douwe Prinsse ervaart dat je als overheid het sociale kapitaal juist stimuleert door je er zo min mogelijk mee te bemoeien. Hij roept overheden op meer vertrouwen te hebben in de samenleving. Lever geen standaarden en systemen, maar werk met minder regels en maatwerk. "Maar", waarschuwt Hans Peter Benschop, vergis je niet. Het gaat in de discussie vooral om sociale cohesie, maar negeer de individualisering – die er zeker is – niet. De opgave voor de toekomst is dan ook netwerken te maken in een geïndividualiseerde samenleving."

Grote vraag is natuurlijk wat de provincie gaat doen met de uitkomsten van het symposium en het feit dat de stimuleringsregeling DOP+ over twee jaar eindigt. Alle aandacht is dan ook gericht op de gedeputeerde die uiteen zet dat er in maart een

nieuwe college wordt gekozen. Dan worden nieuwe keuzes gemaakt. Daarbij zal ongetwijfeld geanticipeerd worden op de gedachte: meer samenleving, minder overheid. De kracht, zo heeft ook dit symposium geleerd, ligt absoluut bij de mensen en de dorpen. Als overheid moet je dat koesteren en kun je er wel voor zorgen dat je dit stimuleert.

Na de column van Frank Westerman sluit Sabine Uitslag het symposium af met de volgende conclusies:

- De toekomstagenda voor vitale dorpen is vooral een gespreksagenda. Communicatie tussen dorpsbewoners, dorpen, bewoners en bestuurders is essentieel.
- Vitale dorpen zijn, zoals Piet Jansen in zijn inleiding al vertelde, vooral doé-dorpen. Het begrip 'samen' is van belang. Het gaat erom samen te werken en samen problemen op te lossen.
- Voor overheden is het zaak, standaarden en oude systemen zoveel mogelijk los te laten. Daarvoor moet maatwerk, in samenspraak met dorpen, in de plaats komen. Douwe Prinsse riep overheden op meer vertrouwen in de samenleving te hebben en wel ontwikkelingen te faciliteren, maar dat vooral te doen op basis van de energie, wensen en ideeën die dorpen en bewoners zelf hebben.
- Belangrijk is ook de samenwerking met anderen. Haal inspiratie en ideeën niet alleen uit het eigen dorp, maar verbreed je horizon en kijk ook rond in de regio of op Europees niveau, adviseerde Henk Aalderink.

Het symposium werd georganiseerd door de partners van Dorpsplanplus: Stimuland, Landschap Overijssel, OVKK en Het Oversticht en is financieel mogelijk gemaakt door de provincie Overijssel.